

Rapport 2010:83

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Ledningar och vindkraft vid Tistorp och Bondorlunda

Intill RAÄ 9, 18 m fl
Bondorlunda 2:7, 4:1
Strå 1:1, Tistorp 1:31
Hovs och Strå socknar
Vadstena kommun
Östergötlands län

Olle Hörfors

Ledningar och vindkraft vid Tistorp och Bondorlunda

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte och frågeställningar.	4
Metod och dokumentation	4
Resultat och tolkning	4
Referenser	8
Tekniska uppgifter.	9

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Hösten 2010 genomförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2 inom fastigheterna Strå 1:1 och Tistorp 1:31 i Strå socken samt Bondorlunda 2:7 och 4:1 i Hovs socken, Vadstena kommun. Arbetet innefattade kartstudier, besiktning och sökschaktning.

Ingenting av arkeologiskt intresse framkom vid arbetet. Östergötlands länsmuseum rekommenderar därför inga fortsatta arkeologiska åtgärder i ärendet.

Olle Hörfors
antikvarie

Inledning

Hösten 2010 genomförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom fastigheterna Strå 1:1 och Tistorp 1:31 i Strå socken samt Bondorlunda 2:7 och 4:1 i Hovs socken, Vadstena kommun. Anledningen var att ett nytt ledningsnät till vindkraftverk i området behövde dras. Uppdragsgivare var Vattenfall eldistribution AB genom Lars Blomberg, vilka också svarade för de arkeologiska kostnaderna. Fält- och projektansvarig var antikvarie Olle Hörfors som också svarat för rapporten.

Områdesbeskrivning

Grävandet för den nya elkabeln var planerat att ske längs en 1,6 km lång sträcka mellan Alorp i Strå socken och Bondorlunda i Hov socken söder om Vadstena. Utredningsområdet ligger i åkermark ca 1 km öst och sydöst om Strå kyrka. Inga fornlämningar i direkt anslutning till sträckan är kända. Ledningen kommer att löpa genom ett landskap som kan karaktäriseras som fullåkersbygd. I denna typ av landskap är de registrerade fornlämningarna ofta få, många gånger en följd av överplöjning. Under forntid har dessa bygder ofta varit tätt befolkade. Detta syns inte minst i de rikligt förekommande lösfunna fornsaker som finns i gårdarna. I detta fall är RAÄ 20, en stenyx, känd. I de fåtal impediment som sticker upp i landskapet finns enstaka stensättningar och stensträngssystem som RAÄ 9 och 21 (Strå sn) vilka ligger strax norr respektive väster om utredningsområdet.

Strax norr om utredningsområdet ligger Fyllamosen, en större våtmark omgiven av skog. Även ned mot dalbotten finns mindre skogklädda skiften kvar.

Strå socken omnämns för första gången i ett testamente upprättat av kaniken Peter vid Linköpings domkyrka 1270 (www.sofi.se och www.riksarkivet.se) där han lämnar sina små stugor i Strå i testamente till domkyrkan, dock på villkor att han hinner dö, innan kyrkan får disponera dem. Byn Strå omnämns för första gången då den figurerar i bytesaffärer mellan drotsen Bo Jonsson Grip och Simon Djäken, kallad Kyring. Affärerna regleras i tre handlingar daterade 1382 (26/2 i Torhälla), 1384 (25/2 i Arboga) och 1388 (11/6 i Nyköping) (www.sofi.se och www.riksarkivet.se).

Bondorlunda var tidigare en del av en större by, Orlunda, och kallades Östra Orlunda. Orlunda är numera en egen socken medan Bondorlunda ligger i Hovs socken, enligt vissa äldre handlingar dock i Strå socken. Byn omnämns för första gången i en handling från 30/5 1356 då Magnus Tjälvesson säljer till herr Arvid Göstavsson riddare två attungar jord i Orlunda by i Hovs socken (www.sofi.se och www.riksarkivet.se).

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa huruvida fast forn- och/eller forn- kultur lämning skulle komma att beröras av den planerade exploateringen. Lämningar som påträffades vid utredningen skulle dokumenteras avseende karaktär och utbredning och om det inom ramen för arbetet var möjligt även att begränsas.

Resultatet av den arkeologiska utredningen etapp 1 och 2 skulle vid eventuell framtida exploatering ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete. Utredningen skulle även ge förslag på vidare arkeologiska åtgärder på de platser där fornlämning eller möjlig fornlämning är belägen inför en eventuell exploatering.

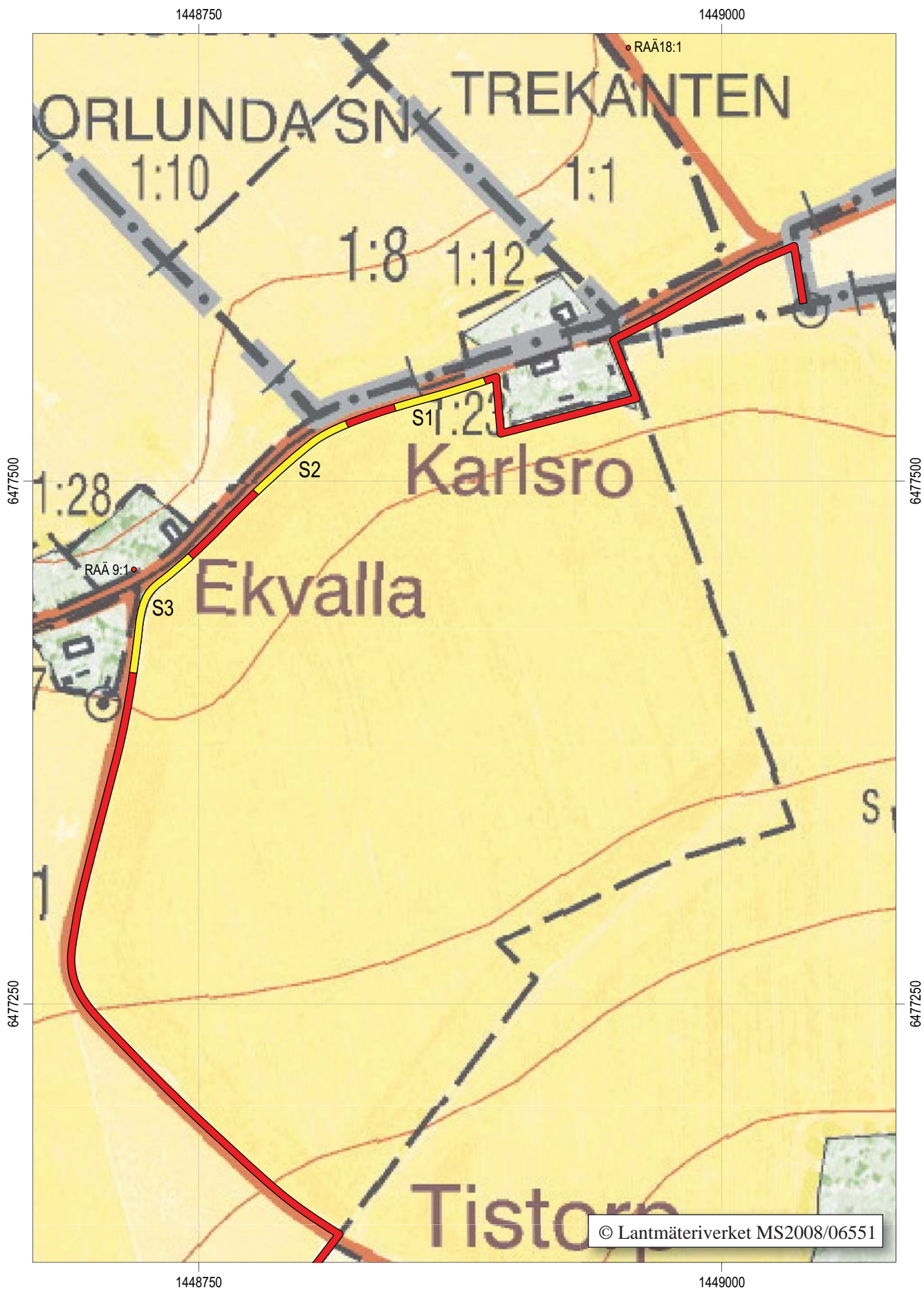
Metod och dokumentation

Utredningens etapp 1 inleddes med en kart- och arkivgenomgång. Kart- och arkivstudierna syftade till att ge en kulturhistorisk bakgrundsbild av landskapet. Därefter följde en inventering i fält av den planerade ledningssträckningen. Inventeringen syftade till att om möjligt upptäcka *fasta fornlämningar*, *möjliga fornlämningar* respektive *kulturhistoriska lämningar* ovan mark. Inventeringen syftade också till att peka ut presumtiva lägen för dolda fornlämningar under mark, som kunde bli föremål för sökschaktsgrävning i utredningens etapp 2.

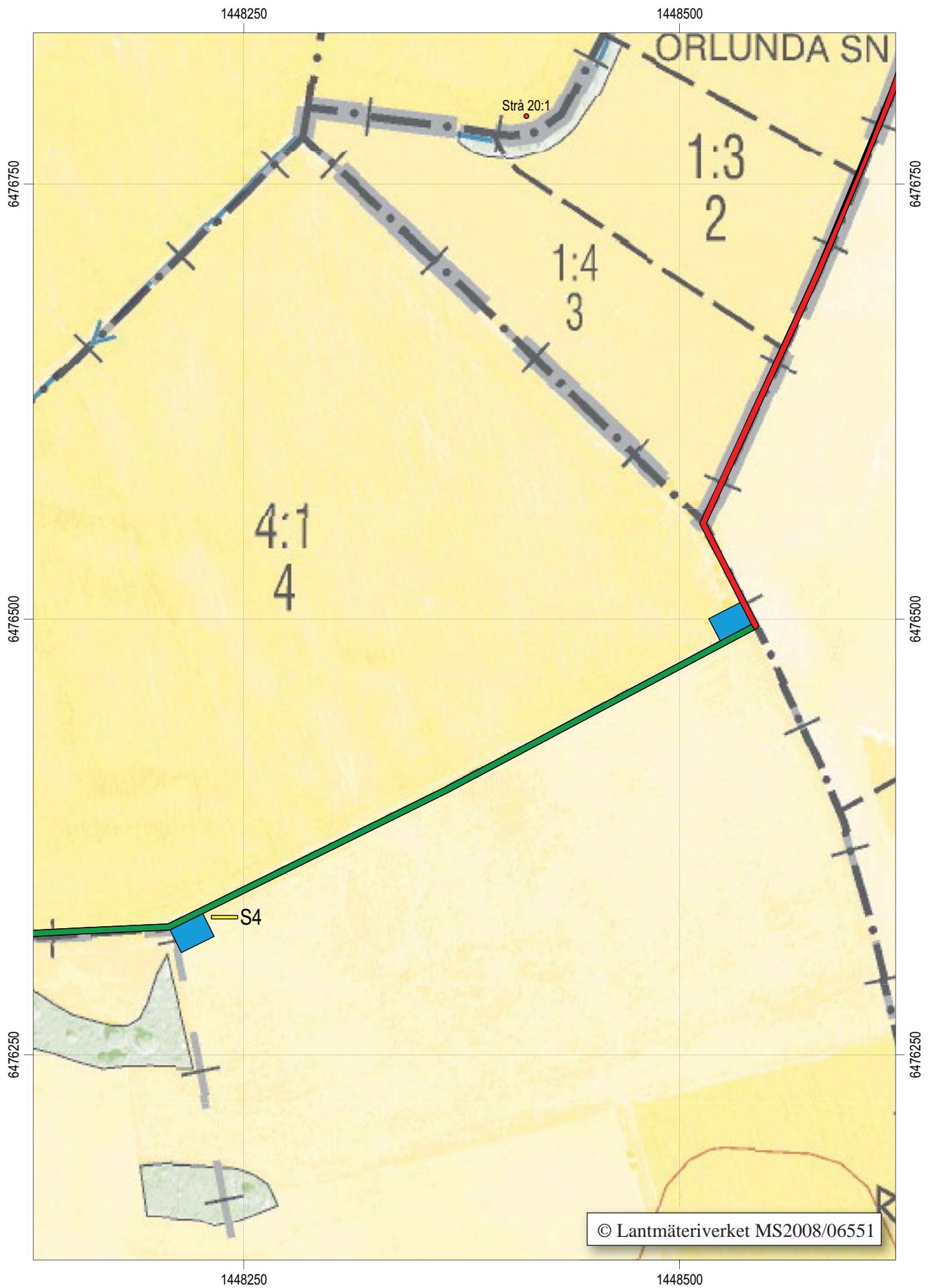
Resultat och tolkning

Tistorp, Strå och Bondorlunda ligger alla inom samma gränser som de gjorde vid karteringen av respektive by 1695 (Johan Larsson Grot 1695). Ledningsgatan för elkabeln löper i gränsen mellan de tre byarna i mark som på de äldre kartorna över Strå och Bondorlunda utnyttjats som utmarksbete. I Tistorps fall berörs utmarksbete i söder och utkanten av det västra åkergärdet i norr.

Vid fältbesiktningen observerades att större delen av ledningssträckningen skulle passera i en dalbotten, där förekomst av tidigare okända fornlämningar bedömdes vara osannolik. Ledningens nordvästligaste sträckning vid torpen Karlsro och Ekvalla följde en sandig åskam och en sydslutning ned mot dalgången. Här bedömdes att det fanns stora möjligheter för att tidigare okänd fornlämning skulle kunna förekomma. Särskilt med tanke på att detta skett tidigare inom närområdet då fornlämning RAÄ 18 påträffades vid en ledningsdragning (Räf 2004).

Figur 3. Placeringen av schakt 1-3. Elkablens sträckning markerad med rött, schakten markerade med gult. Skala 1:2500.

Figur 4. Placeringen av schakt 4 markerad med gult. Rött är kabelsträckning, blått är plats för vindkraftverk och grönt är nyanlagd väg. Skala 1:3000.

Sökschaktsgrävningen koncentrerades med tanke på ovan anförda till området mellan torpen Karlsro och Ekvalla. Ytterligare ett schakt togs också upp på platsen för ett av vindkraftverken. Till sökschakningen användes en grävmaskin med en 0,5 m bred slät skopa.

Tre sökschakt grävdes i området mellan torpen (figur 3). Schakt 1 närmast torpet Karlsro var ca 20 m långt. Schakt² mitt mellan Karlsro och Ekvalla var även det 20 m långt. Schakt 3 följde avfarten mot Tistorp vid torpet Ekvalla och var ca 30 m långt. I samtliga schakt påträffades orörd sandjord på ca 0,3 m djup. Ingenting av arkeologiskt intresse kunde iaktas.

På platsen för ett av vindkraftverken togs ett fjärde schakt upp (figur 4). Detta var 0,5 m brett, 0,3 m

djupt och ca 15 m långt. Även i detta fall observerades endast opåverkad sandjord på schaktets botten.

Från en plats direkt söder om gravfältet RAÄ 6:1 i Hovs socken hade nyligen en grusväg fram till de två tänkta vindkraftverken anlagts. Vägen följer till hela sin sträckning olika ägo gränser och förefaller vara anlagd ovanpå odlingsmarken, utan föregående grävning. Ingen granskning av denna sträcka ur arkeologisk synpunkt har beställts eller utförts i samband med detta arbete.

Sammantaget framkom ingenting av arkeologiskt intresse vid den aktuella arkeologiska utredningen. Östergötlands länsmuseum rekommenderar därför inga fortsatta arkeologiska åtgärder i ärendet.

Figur 5. Platsen för det västra vindkraftverket, sett från öster. Foto Olle Hörfors, ÖLM.

Referenser

Räf E. 2004. *Arkeologi i blåsväder. Vindkraftverk och anslutande elkablar*. Arkeologiska utredningar och förundersökningar. Väderstad, Hov, Svanshals, Rök, Stora Åby, S:t Per, Strå och Ekebyborna socknar, Motala, Mjölby, Ödeshög och Vadstena kommuner. Östergötlands län. Rapport ÖLM 2004:21

Digitala arkiv

Lantmäteriverkets hemsida. www.lantmateriet.se. 2010.06.20

Ortnamnsarkivets hemsida. www.sofi.se. 2010.06.20

Riksarkivets hemsida. www.ra.se. 2010.06.20

Fornminnesregistret, FMIS hemsida. www.fmis.raa.se. 2010.06.20

Akter från lantmäteriets hemsida:

Tistorp

D104-14:d5:72 Tistorp Strå sn Ägomätning 1635 av Johan Larsson Grot

D104-14:1 Tistorp Strå sn Ägomätning 1713 av Mattias Sundvall

D104-14:4 Tistorp Strå sn Storskifte 1762 av Georg Tilleus

Bondorlunda

D104-2:d5:77-8 Bondorlunda Strå sn Ägomätning 1635 av Johan Larsson Grot

D104-2:d5:77-8 Bondorlunda Hovs sn Ägomätning 1635 av Johan Larsson Grot

D36-2:1 Bondorlunda Hovs sn Ägomätning 1720 av Johan Ekebon

D36-2:2 Bondorlunda Hovs sn Storskifte 1767 av Mattias Johan Vallberg

D36-2:3 Bondorlunda Hovs sn Storskifte 1789 av Jonas Jacob Vallberg

Strå

D104-12:d5:73-4 Strå Strå sn Ägomätning 1635 av Johan Larsson Grot

D104-12:2 Strå Strå sn Storskifte 1786 av Mattias Johan Vallberg

D104-12:3 Strå Strå sn Laga skifte 1837 av Karl Olof Falk

Tekniska uppgifter

Område	Bondorlunda och Tistorp
Fastighet	Bondorlunda 2:7 och 4:1, Tistorp 1:31, Strå 1:1 m fl
Socken	Strå, Hov
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	Någorlunda närhet till RAÄ 9, 18, 20 och 21
Ekonomiskat kartblad	084 59 (8E5j Strå)
Koordinater	Mittkoordinat X6476509, Y1448514
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Länsstyrelsens dnr	431-2502-10
Länsstyrelsens beslut	2010-09-06
Länsstyrelsens handläggare	Malin Backman
ÖLM dnr	418/10
ÖLM projektnummer	531171
Uppdragsgivare	Vattenfall eldistribution AB
Kostnadsansvarig	Vattenfall eldistribution AB
Projektledare	Olle Hörfors
Fältarbetstid	2010-10-07
Fynd	-
Foto filmnr	Digitala foton
Analyser	-
Grafik	Lasse Norr
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2010:83 © Östergötlands länsmuseum

Hösten 2010 genomförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom fastigheterna Strå 1:1 och Tistorp 1:31 i Strå socken samt Bondorlunda 2:7 och 4:1 i Hovs socken, Vadstena kommun. Arbetet innefattade kartstudier, besiktning och sökschaktning.

Ingenting av arkeologiskt intresse framkom vid arbetet. Östergötlands länsmuseum rekommenderar därför inga fortsatta arkeologiska åtgärder i ärendet.